

ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN MESLEK SEÇİMİNE İLİŞKİN AKILCI OLMAYAN DÜŞÜNCELERİ

SECONDARY SCHOOL STUDENTS' IRRATIONAL BELIEFS IN CAREER CHOICES

¹Bahtiyar ERASLAN ÇAPAN

Fidan KORKUT OWEN²

Başvuru Tarihi:29.11.2017 Yayına Kabul Tarihi: 28.06.2018 DOI: 10.21764/maeuefd.359575

Özet: Bu çalışmada ortaöğretim öğrencilerinin, cinsiyetlerine, okul türlerine, sınıflarına, genel akademik not ortalamalarına ve üniversitede seçmeyi düşündükleri eğitim alanına göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının değişip değişmediği araştırılmıştır. Araştırmanın verileri, dört ortaöğretim okulundaki 175'i kız ve 178'i erkek olmak üzere toplam 353 öğrenciden toplanmıştır. Verilerin toplanmasında Meslek Seçimine İlişkin Düşünceler Ölçeği ile öğrencilerin demografik bilgilerinin ve üniversitede seçmeyi düşündükleri eğitim alanına ilişkin bilgilerin sorulduğu Kişisel Bilgi Formundan yararlanılmıştır. Analizler SPSS 13 aracılığı ile t testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılarak yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre erkeklerin, 11. sınıf öğrencilerinin ve Anadolu Lisesi 2 öğrencilerinin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının diğer gruplardan daha fazla olduğu bulunmuştur. Akademik not ortalamalarına göre öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının değişmediği saptanmıştır. Öğrencilerin üniversitede seçmeyi düşündükleri sekiz eğitim alanlarına ilişkin akılcı olmayan inançlarında ise sadece mühendislik üretim ve yapı eğitim alanında fark bulunmuştur. Farkın kaynağına bakıldığında bu alanı seçmeyi planlayanların meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının diğer gruplardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bulgular kariyer psikolojik danışmanlığı ile ilgili alan yazındaki araştırma sonuçlarına göre tartışılmış ve bazı öneriler sunulmuştur.

Abstract: The purpose of this study was to investigate the irrational beliefs of secondary school students in terms of their gender, grades, grade point average, type of high school and thinking to choose one of the of university study areas according to International Standard Classification of Education. The respondents in this investigation were 353 high school students from four high schools (175 female, 178 male). Data were collected through the use of Scale for Irrational Beliefs in Career Choices of High School Students and a survey form used to record demographic information as well as self-reported preferences for eight fields of university study. The resulting data were subjected to t test and one way ANOVA using SPSS 13. According to findings, female students, 11th grade students have more, Anatolian High School 2 students have less irrational beliefs than other groups and there are no differences among different cumulative grade point average groups in terms of irrational beliefs. Among the eight study areas there was significant differences among student preferences group just in engineering. In that group, students who consider to choice Engineering, Manufacturing and Construction have more irrational beliefs. These findings were discussed in light of current literature and implications for counselling.

Anahtar Sözcükler: meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan düşünceler, ortaöğretim öğrencileri, eğitim alanları, kariyer psikolojik danışmanlığı

Keywords: irrational beliefs in career choices, high school students, education areas career counseling

¹ Doç.Dr. Anadolu Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık ABD, e-mail: beraslan@anadolu.edu.tr
Orcid Id: 0000-0001-5000-7321

² Prof. Dr. Bahçeşehir Üniversitesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü, e-mail: fidan.korkut@es.bau.edu.tr Orcid Id: 0000-0003-0144-1521

Giriş

Üniversitede eğitim görülecek alanı seçme ortaöğretim öğrencileri için çok önemli kararlardandır. Bu kararda etkisi olan değişkenlerden birisi Akılcı Duygusal Davranışsal Yaklaşım'ın (ADDY) kavramlarından olan akılcı olmayan inançlardır. Ellis (1995) akılcı olmayan inançları, kişinin kendisi, diğerleri ve dünya koşullarına yönelik geçmişten gelen, yaşantıya dayalı olmayan, gerçekçi olmayan istekler, işlevsel olmayan duygu ve davranışlarla ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Son yıllarda mesleki karar verme konusunda ADDY'na dayalı açıklamalardan faydalanılmaktadır (Dryden, 1979). Bu noktadan yola çıkarak Kleiman, Gati, Petterson, Sampson ve Reardon (2004) akılcı olmayan inançları olan ergenlerin mesleki karar verme sürecinde zorluk yaşayabileceklerine dikkat çekmektedirler.

Bireylerin kariyer gelişim süreçlerinde inançlar önemli bir yere sahiptir. Brown'a (2002) göre bireylerin meslek seçimine ilişkin inançları gerçekçi olmayan istekleri ya da düşünceleri barındırabilmektedir. Dolayısıyla bireyin bu istek ya da düşünceleri, onun meslek seçimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Bireylerin inançları ne kadar doğru ve iyi yapılmışsa o inançlar bireylerin mesleki hedeflerine ulaşmalarında o kadar fazla yardımcı olmaktadır (Mitchell ve Krumboltz, 1996). Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar, bireyin mesleki amaçları doğrultusunda ilerlemesi için gerekli görevleri başarmasını zorlaştıran hatta imkânsızlaştıran duygu ve davranışlara yol açan düşünceler olarak tanımlanmaktadır (Corbishley ve Yost,1989).

Sampson, Peterson, Lenz, Reardon ve Saunders (1996) göre akılcı olmayan kariyer inançları, kişinin kendisine, mesleğine ve kariyer gelişim sürecine yönelik olumsuz yanlış algılamaları, öz yıkıma neden olan varsayımları ve davranışları, mitleri, özel kuralları, sözleri, akılcı olmayan beklentileri, fonksiyonel olmayan biliş ve kariyer inançları olarak ifade edilir. Sampson ve diğerleri (1996) akılcı olmayan kariyer düşüncelerinin kariyer karar verme sürecini olumsuz etkilediğini, bireyin kendini ve meslekleri tanımayı sınırlandırdığını, kararsız bireyleri daha da zayıflattığını, kariyerle ilgili problemleri çözmekten kaçınmayı sağladığını, kişinin hayatında kaygı, erteleme ve diğerlerine bağımlı olmaya yol açtığını belirtmektedirler. Bu tür kariyer inançları, kariyer kararı verirken ortaya çıkabilecek güçlüklerin sağlıklı bir şekilde ele alınmasını ve çözülmesini önleyen fonksiyonel olmayan, yanlış ve uygunsuz düşünceler olarak ele alınmaktadır (Sampson, Peterson, Lenz, Reardon ve Saunders, 1998). Akılcı olmayan kariyer inançları, kariyer kararı verirken aşırı

mükemmeliyetçi, dışsal kontrollü, genellemeler yaparak, yanlış çıkarımlarda bulunarak ve düşük öz saygı ile karar vermeyi sağlamaktadır (Yılmaz-Erdem ve Bilge, 2008). Bu tür düşünceler kaygı ve dışsal kontrolü artırarak kişinin öz yeterliliğini ve öz saygısını düşürmekte ve kişinin meslek seçimi konusunda doğru karar verebilmesine ilişkin öz yeterliliğini de azaltmaktadır (Kim, Lee, Hi, Lee ve Lee, 2015; Peterson, Sampson ve Reardon, 1991). Akılcı olmayan kariyer düşünceleri kariyer geleceği ile ilgili mantıklı seçim yapmayı engellemekte ve olumsuz kararlar almayı sağlamaktadır (Kleiman ve diğerleri, 2004). Akıldışı kariyer inançlarının azalması ise kişinin kendisi ve potansiyel meslek seçenekleri hakkında daha sağlıklı düşünmesini sağlamakta (Saunders, Peterson, Sampson ve Reardon, 2000), kariyer seçimlerini daha yaratıcı, daha gerçekçi yapabilmesini kolaylaştırmaktadır (Sampson ve diğerleri, 2004).

Gati ve Saka (2001), akılcı olmayan kariyer düşüncelerini lise öğrencilerinin karşılaştığı en önemli sorun şeklinde tanımlamışlar ve birçoğunun mezun olduktan sonra daha tatmin edici bir eğitim ve kariyer arayışına girdiklerini belirtmektedirler. Bireylerin akılcı olmayan kariyer inançlarının keşfedilmesi, bu inançlarını gerçekçi olanlarla değiştirmeleri için ihtiyaç duydukları yardımı alabilmeleri, farklı seçenekler için gerekli iç görüyü kazanmaları için önemlidir (Gati, Krausz ve Osibow, 1996; Roll ve Arthur, 2002).

Ülkemizde ortaöğretim düzeyinde yapılan çalışmalarda meslek seçimi konusunda öğrencilerin oldukça yüksek oranda kararsızlık yaşadıkları (Büyükgöze Kavas, 2011; Güler ve Çakır, 2013; Yalın Yaman, 2014), kararlı olanların ise kendi özelliklerine ve mesleklerin özelliklerine göre karar veremedikleri (Eraslan Çapan ve Korkut-Owen, 2017) görülmektedir. Yapılan çalışmalarda ortaöğretim öğrencilerinin mesleki kararsızlıklarının meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının ve kariyer inançlarının (Akkoç, 2012; Bacanlı, 2012; Hamamcı ve Çoban, 2007; Yalın Yaman, 2014) etkilediği görülmektedir.

Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında farklı değişkenlerle çalışıldığı görülmektedir. Bu değişkenler arasında cinsiyet, sınıf/yaş, okul türü, akademik başarı ve üniversite eğitimi için seçilmesi planlanan eğitim alanı da yer almaktadır. Genel olarak akılcı olmayan inançlar *cinsiyete* göre farklılaşmaktadır (Altıntaş, 2006; Çivitçi ve Çivitçi, 2009; Göller, 2010; Kepir-Savoly ve Korkut-Owen, 2015; Korkut-Owen ve Eraslan-Çapan, 2017). Yapılan araştırmalarda, kadın ergenlerin mesleklere yönelik akılcı olmayan inançlarının erkeklere göre yüksek olduğu belirtilirken (Johnstone, 2002;

Kepir-Savoly ve Korkut-Owen, 2015) diğer çalışmalarda tam tersi bir sonuç elde edilmiş ve erkek ergenlerin mesleklere yönelik işlevsel olmayan düşüncelerinin kadın öğrencilere göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Gati ve Saka, 2001; Korkut-Owen ve Eraslan-Çapan, 2017).

Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların, *sınıf düzeyi ve yaş değişkenlerine* göre incelendiği bazı çalışmalar bulunmaktadır. Araştırmalar, öğrencilerin yaşları arttıkça meslek seçimi konusunda akılcı olmayan inançlarının azaldığını belirtmektedir (Anılan, Çemrek ve Anagün, 2008; Crites, 1973; Sampson ve diğerleri, 1996). Sınıf düzeylerine göre yapılan araştırmada ise 9. sınıftaki öğrencilerin mesleki akılcı olmayan inançlarının diğer öğrencilere göre yüksek olduğu belirtilirken (Akkoc, 2012), sınıflara göre değişiklik olmadığını belirten bulgular da bulunmaktadır (Kilk, 1997). *Okul türü* açısından meslek seçimine yönelik akılcı olmayan inançların incelendiği araştırmalarda (Göller, 2010; Kepir-Savoly ve Korkut-Owen, 2015) farklı sonuçlar elde edilmiştir. Kepir-Savoly ve Korkut-Owen (2015) tarafından yapılan çalışmada meslek lisesinde okuyan ya da mezun olan öğrencilerin meslek seçimine yönelik akılcı olmayan inançlarının diğer tür liselerde okuyan ya da mezun olan öğrencilerinkinden daha yüksek olduğu saptanmıştır. Göller'in (2010) yaptığı araştırmada ise Anadolu Lisesi öğrencilerinin akılcı olmayan inançlarının Genel Lise ve İmam Hatip Lisesi öğrencilerine göre daha yüksek bulunmuştur. Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarla *akademik başarı /genel not ortalaması ilişkisinin incelendiği araştırmalar*, iki değişken arasında ters yönlü ilişkiler olduğunu, akademik başarı yükseldikçe akılcı olmayan inançların azaldığını belirtirken (Göller, 2010), başka bir çalışmada akademik ortalama ve mesleki akılcı olmayan inançlar arasında fark bulunmadığını göstermiştir (Korkut-Owen ve Eraslan-Çapan, 2017). Dolayısıyla sonuçlar birbiriyle tutarlılık göstermemektedir. Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların, üniversite eğitimi için seçilmesi *planlanan eğitim alanına* göre değişebileceğine ilişkin yapılmış bazı araştırmalara (örn., Johnstone, 2002; Kilk, 1997) rastlanmış ve aşağıda özetlenmiştir. Ancak önce eğitim alanı kavramına ilişkin bilgi verilmiştir.

Eğitim Alanı

Eğitim alanları kavramı ile Ölçme Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından, Uluslararası Standart Eğitim Sınıflaması (ISCED-International Standard Classification of Education) dikkate alınarak yapılan sınıflama (ÖSYM, 2013) kast edilmektedir. Bu eğitim alanları Eğitim; insani bilimler ve sanat; sosyal bilimler, iş yönetimi ve hukuk; pozitif ve

doğal bilimler; mühendislik, üretim ve yapı; ziraat, ormancılık, su ürünleri ve veterinerlik, sağlık ve sosyal hizmetler ve son olarak hizmetler (ulaşım gibi) alanı şeklinde sıralanmaktadır.

Bu eğitim alanlarından mezun olanlar farklı alanlarda istihdam edilme ve işgücüne katılma oranlarına sahiptirler. Bu nedenle de ortaöğretim öğrencilerinin üniversite eğitimi için alan seçme sürecindeyken kendi ilgileri, yetenekleri, başarıları, değerleri, cinsiyetleri gibi özelliklerinin yanı sıra seçmeyi planladıkları alanın iş bulma konusundaki durumunu da dikkate almaktadırlar. Bu konuda 2011 yılında Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi (EBSAM) tarafından farklı bölgelerden ortaöğretim öğrencileriyle bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularında öğrencilerin bölüm seçimi yaparken ilk olarak bölümün kazanç durumunu ve iş bulma kolaylığını (% 33,8) dikkate aldıkları, ondan sonra ilgi ve yetenek gibi kişisel özelliklerini (%19,3) ve toplumdaki saygınlığını (%10,4) göz önüne aldıkları bulunmuştur (EBSAM, 2011).

TÜİK'in (2012) verilerine göre, bazı eğitim alanlarına ilişkin istihdam edilme ve işgücüne katılma oranları değişmektedir. Bu oranlardan bazıları kısaca şöyle özetlenebilir: Eğitim %67,5; %72,3; insani bilimler ve sanat %71,5, %72,2; sosyal bilimler, iş ve hukuk %69,3; %76,4; fen bilimleri, matematik, bilgisayar ana alanından fiziksel bilimler %70,4; %78,7, yaşam bilimleri %63,8; %75,4, bilgisayar %73,7, %84,3, matematik ve istatistik, %68,8; %76,8; mühendislik, üretim ve yapı alanından mühendislik %79,0, %86,5; tarım ve veterinerlik alanından tarım % 69,4; %79, veterinerlik %84,3, %88,1; sağlık ve refah alanından; sağlık %83,3, % 85,1 ve hizmetler alanından güvenlik %79,6; %80,4 (Akt. Korkut-Owen, Kelecioğlu ve Owen, 2014). Oranlara bakıldığında sırasıyla sağlık, mühendislik, veterinerlik, güvenlik, bilgisayar, fiziksel bilimler ve insan bilimleri ve sanat alanlarında istihdam edilme ve işgücüne katılma oranları diğerlerine göre daha yüksek görünmektedir. Korkut-Owen, Kelecioğlu ve Owen (2014) tarafından Türkiye'de yapılan çalışmada 2002-2013 yılları arasında üniversiteye giren öğrencilerin genel sayıları ve alanlara göre dağılımlarına bakılmıştır. Araştırmaya göre 2002 yılında öğrenciler en fazla eğitim ve ardından sosyal bilimler iş yönetimi ve hukuk alanlarına yönelmişlerdir. Bu alanları pozitif ve fen bilimleri ile mühendislik, üretim ve yapı alanları izlemektedir. On bir yıl sonraki rakamlara bakıldığında bu durumun değiştiği, öğrencilerin daha çok sosyal bilimler iş yönetimi ve hukuk alanlarına yöneldikleri, onu eğitim alanının izlediği görülmektedir. İnsani

bilimler ve sanat ile mühendislik, üretim ve yapı alanları ise daha sonra tercih edildiği gözlenmektedir.

Ülke genelinde 2011 yılında yapılan çalışmada lise öğrencilerinin tercih ettikleri mesleki alanlar incelendiğinde, ilk sıralarda eğitim-öğretmenlik, mühendislik-mimarlık ve iktisat-işletme-idari birimler alanları gelmektedir. En az tercih edilen alanlar ise diş hekimliği, sanat ve tasarım, eczacılık alanları gelmektedir (EBSAM, 2011). Eraslan-Çapan ve Korkut-Owen (2017) tarafından lise öğrencileriyle yapılan bir çalışmada ise en fazla istenen ilk üç eğitim alanının mühendislik, üretim ve yapı, sağlık ve sosyal hizmetler ile sosyal bilimler, iş yönetimi ve hukuk alanları olduğu bulunmuştur. Diğer bulgulara göre en az istenen meslek alanının ziraat, ormancılık, su ürünleri ve veterinerlik alanı olduğu onu hizmetler ve insani bilimler ve sanat alanları izlediği görülmektedir.

Meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların, üniversite eğitimi için seçilmesi *planlanan eğitim alanına* göre farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkin az sayıda araştırmaya rastlanmıştır. Bu konudaki bir araştırmanın sonuçlarına göre teknoloji ve yönetim alanında eğitim gören öğrencilerin akılcı olmayan düşüncelerinin daha yüksek, endüstri alanında eğitim gören öğrencilerin akılcı olmayan inançlarının ise daha düşük olduğu bulunmuştur (Johnstone, 2002). Bir başka çalışmada Kilk (1997), eğitim alanını tercih eden öğrencilerin akılcı olmayan inançlarını eğitim alanını seçmeyenlere göre daha düşük bulmuştur. Korkut-Owen ve Eraslan-Çapan (2017) tarafından yapılan bir çalışmada, sadece fen, matematik, mühendislik ve teknoloji alanlarına giren eğitim alanları üzerinde durulmuştur. Bu alanlara giren pozitif ve doğal bilimler alanlarını seçmeyi planlayan fen dersleri not ortalaması orta ve yüksek düzeyde olan gençlerin mesleki akılcı olmayan düşünceleri grup ortalamasının üstünde bulunmuştur. Ayrıca mühendislik yapı ve üretim alanlarını seçmeyi düşünen ve kararsız, genel not ortalaması yüksek ve düşük olan öğrencilerin mesleki akılcı olmayan düşünceleri ortalamanın biraz üstünde olduğu da elde edilen bulgular arasındadır. Bu bulgulardan yola çıkarak bu çalışmada seçilmesi planlanan eğitim alanlarına göre ortaöğretim öğrencilerin kariyerle ilgili akılcı olmayan inanç düzeylerinin farklılaşıp farklılaşmadığı merak edilmektedir.

Araştırmanın Amacı

Kariyer inançları akılcı ve bireyi geliştirici ise bireyler kariyer amaçlarına ulaşmak için birçok yol deneyebilmektedirler. Bu süreçte akılcı kariyer inançları bireye yol gösterici rol oynayabilmektedir (Krumboltz, 1994). Üniversite eğitimi planlayan ortaöğretim

öğrencilerinin meslek seçiminde doğru karar verebilmeleri için mesleki akılcı olmayan inançlarının fark edebilmeleri önemlidir. Bu konuya yönelik yapılacak çalışmalar öğrencilerin olası akılcı olmayan inançlarını fark ederek bunların üstesinden gelmelerine ve meslek seçimi konusunda doğru kararlar vermelerine yardımcı olabilir. Alan yazında ortaöğretim öğrencileriyle yapılan çalışmalarda farklı sonuçların elde edilmesi benzeri çalışmaların yapılmaya devam edilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Alan yazında tüm eğitim alanlarını seçmeyi düşünmenin bir değişken olarak ele alınmadığı görülmektedir. Bu farklılığın bu çalışmanın katkısı olabileceği umulmaktadır. Bu çalışmanın amacı ortaöğretim öğrencilerinin, cinsiyetlerine, okul türlerine, sınıflarına, genel not ortalamalarına ve üniversitede seçmeyi düşündükleri eğitim alanına göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan görüşlerinin değişip değişmediğini araştırmaktır.

Yöntem

Bu araştırma kesitsel tarama modeline göre yapılmış nicel bir çalışmadır. Aşağıda katılımcılar, veri toplama araçları ve analizlerle ilgili bilgiler sunulmuştur.

Araştırmanın Katılımcıları

Araştırmaya katılımcılar, zaman, ulaşım ve iş gücü gibi sınırlılıklar nedeni ile örneklemin kolay ulaşılabilir birimlerden seçilmesine dayalı olan seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden uygun/kazara örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015, s. 92). Katılımcılar İç Anadolu Bölgesindeki orta ölçekli bir şehirdeki dört ayrı ortaöğretim okulundan toplam 175'si kız (% 49,6), 178'si erkek (% 50,4) olmak üzere 353 öğrenciden oluşmaktadır. Okullar açısından bakıldığında öğrencilerin 69'u (% 19,4) mesleki ve teknik bir liseye, 129'u (% 36,5) bir Anadolu Lisesine, 76'sı (% 21,5) diğer bir Anadolu Lisesine ve 79'u (% 22,6) bir Sosyal Bilimler Lisesine devam etmektedirler. Sınıf dağılımına göre öğrencilerin 88'i (% 24,9) dokuzuncu sınıf, 50'si (% 14,2) onuncu sınıf ve 215'i (% 60,9) on birinci sınıftadır. Genel not ortalamalarına göre ise öğrencilerin 27'sinin (% 8,4) not ortalaması 59 ve altında, 37'sinin (% 11,6) not ortalaması 60-69, 198'nin (% 60,3) not ortalaması 70-84 ve 67'sinin (% 20,5) not ortalaması ise 85-100 arasındadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği ve kişisel bilgi formu ile toplanmıştır.

Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançları Ölçeği (MSAOİÖ). Yılmaz-Erdem ve Bilge (2008) tarafından geliştirilen bu ölçek meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları ölçmek amacıyla ADDY temel alınarak hazırlanmıştır. Beşli Likert tipi cevaplama izin veren ölçek toplam 33 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan puanın düşük olması akılcı olmayan inanç düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Ölçüt geçerliği yapılan çalışmaları sonucunda MSAOIÖ' nün, Nowicki-Strickland Denetim Odağı Ölçeği ile 0,28 ($p<.05$) ve Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği ile 0,12 ($p<.05$) düzeyinde anlamlı bir korelasyon gösterdiği bulunmuştur. Ölçeğin güvenilirliğini saptamak için Cronbach Alfa aracılığı ile hesaplanan iç tutarlılık katsayısı toplam puan için 0,79 olarak bulunmuşken ölçeğin beş faktörüne ilişkin iç tutarlılık katsayılarının 0,50 ile 0,67 arasında değiştiği bulunmuştur. Bu çalışmada ölçeğin toplam puanı üzerinden işlem yapıldığı için bu araştırma için gruptan elde edilen toplam puana dayanarak yeniden hesaplanan iç tutarlılık katsayısı 0,80 tir.

Kişisel bilgi formu. Formda öğrencilerin cinsiyetleri, okulları, sınıfları ve genel not ortalamaları (beşli sisteme göre) ISCED'e göre ayrılan sekiz eğitim alanını beşli derecelemede ne kadar seçmek istediklerini (1-kesinlikle düşünmüyorum, 2-düşünmüyorum, 3-kararsızım, 4-düşünüyorum, 5-kesinlikle düşünüyorum) değerlendirmelerine ilişkin bilgiler sorulmuştur. Not ortalamalarını yüzlük sisteme göre yazan öğrencilerin bu notları Milli Eğitim Bakanlığınca kullanılan beşlik sisteme dönüştürülmüştür. Öte yandan not ortalamaları 0-49 arası olan 11; 50-59 arası olan 16 öğrenci olduğu için bu iki not tek grup olarak ele alındığı için not ortalamaları dört grupta ele alınmıştır.

Verilerin Toplanma Süreci ve Analizleri

Bu araştırmanın verileri 2015-2016 eğitim-öğretim yılının bahar döneminde, farklı özellikteki liselerin yöneticilerinden izin alınarak toplanmıştır. Sınıflara okul rehber öğretmeni eşliğinde girilerek öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilmiş ve gönüllü öğrencilerin araştırmaya destek olabileceği belirtilerek veriler toplanmıştır. Homojenlik testleri, bağımlı değişkene ilişkin varyansların her örneklem için eşit olduğu denencesini test etmeye (Büyüköztürk, 2002, s.44) yönelik olarak yapılmaktadır. Bağımsız değişkenin ya da değişkenlerin kategorik olması durumunda bağımlı değişkenin, bağımsız değişkenin her bir kategorisinde ya da bağımsız değişken kategorilerinin her bir kombinasyonunda normal dağılım göstermesi (Demir, Saatcioğlu ve İmrol, 2016) gerekmektedir. Bu bilgilere dayanarak her analiz için verilerin normalliği Kolmogorov-Smirnov (K-S) testi, verilerin homojenliği ise Levene testi

ile sınıanmıştır. Tüm değişkenler için K-S testi değerleri 0,05 değerinden büyük bulunduğu için verilerin normal dağıldığı anlaşılmıştır. Levene test sonuçlarına göre cinsiyet ($F(3,353)=1,43, p>,05$) okul ($F(3,351)=0,80, p>,05$), sınıf ($F(2,352)=0,32, p>,05$) ve genel not ortalaması ($F(3,350)=0,93, p>,05$) değişkenleri için verilerin varyanslarının homojen olduğu görülmüştür. Verilerin nalizleri için t testi ya da tek yönlü varyans analizi, anlamlı çıkan tek yönlü varyans analizi sonrası post hoc olarak ise LSD testi kullanılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde bağımsız değişkenlere göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlara ilişkin bulgular verilmiştir. *Cinsiyete* göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların değişip değişmediği t testi ile sınıanmıştır. Bu konudaki bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Cinsiyete Göre Mesleki Akılcı Olmayan İnanç Düzeylerinin İncelenmesi

Cinsiyet	n	$\bar{x}$	s	sd	t
Kız	175	86,84	11,96	351	4,07**
Erkek	178	92,53	14,18		

** $p<0,001$

Tablodan da izleneceği gibi kız ve erkek öğrencilerin puanları arasında anlamlı fark bulunmaktadır ($t(351)=4,07; p<0,001$). Ortalamalara bakıldığında erkeklerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inanç puanları kız öğrencilerden daha yüksektir. Bu bağlamda erkek öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının kız öğrencilere göre anlamlı derecede farklılık gösterdiği söylenebilir.

Okul değişkenine göre Anadolu Liseleri, Sosyal Bilimler Lisesi ve Mesleki ve Teknik Lise okullarında öğrenim gören öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarında fark olup olmadığı tek yönlü varyans analizi ile sınıanmıştır. Bu konudaki bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Okul Türüne Göre Mesleki Akılcı Olmayan İnanç Puanlarının İncelenmesi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Anlamlı fark
Gruplararası	1376,130	3	458,710	2,58*	A.L.1- M.T.L.3 A.L.2- M.T.L.3
Gruplariçi	62011,972	349	177,685		
Toplam	63388,102	352			

* p<0,05

Tablo 2’den de izleneceği gibi farklı okullara devam eden öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları farklılık göstermektedir ($F(3,349)=2,58$; $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla kullanılan post hoc LSD testine göre Mesleki ve Teknik Lise-3 ($\bar{x}= 91,16$) ve Anadolu L-2 ($\bar{x}= 86,15$) $LSD =5,00$; $p <.02$); Anadolu L-1 ($\bar{x}= 91,15$) ve Anadolu L-2 ($\bar{x}= 86,15$); $LSD =4,99$; $p <.01$) arasında anlamlı fark bulunmaktadır. Sonuçlar, mesleki ve teknik Lise ve düşük puanla öğrenci alan Anadolu Lisesi-1 öğrencilerinin mesleki akılcı olmayan puanlarının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Sınıf değişkenine göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların değişip değişmediği tek yönlü varyans analizi ile sınınmıştır. Bu konudaki bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Sınıflara Göre Akılcı Olmayan Mesleki İnanç Puanlarının İncelenmesi

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	Anlamlı fark
Gruplararası	1129,882	2	564,941	3,17	9.-11.sınıf
Gruplariçi	62258,220	350	177,881		
Toplam	63388,102	352			

p<0,05

Tablo 3’den da izleneceği farklı sınıflardaki öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları farklılık göstermektedir ($F(2,350)=3,17$; $p<0,05$). Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla kullanılan post hoc LSD testine göre dokuzuncu ($\bar{x}= 86,64$) ve on birinci ($\bar{x}= 90, 88$) sınıflar arasında ($LSD =4,24$; $p <.01$) anlamlı fark

bulunmaktadır. Sonuçlar, 11. sınıf öğrencilerinin mesleki akılcı olmayan inançlarının dokuzuncu sınıf öğrencilerinden yüksek olduğunu göstermektedir.

Genel akademik not ortalamasına göre öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı fark bulunmamaktadır ($F(3,328)=1,37$, $p>.05$). Buna göre farklı derecelerdeki başarıya göre öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları farklılık göstermemektedir.

Farklı (Sekiz) eğitim alanlarını seçmeyi düşünmelerine göre öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki fark olup olmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları sırasıyla şöyledir. Eğitim ($F(4,345)=1,06$, $p>.05$); insani bilimler ve sanat ($F(4,345)=0,800$, $p>.05$); sosyal bilimler, iş yönetimi ve hukuk ($F(4,344)=1,19$, $p>.05$); pozitif ve doğal bilimler ($F(4,344)=0,350$, $p>.05$); mühendislik, üretim ve yapı ($F(4,345)=4,88$, $p<.001$); ziraat, ormancılık, su ürünleri ve veterinerlik ($F(4,344)=1,95$, $p>.05$); sağlık ve sosyal hizmetler ($F(4,345)=1,18$, $p>.05$) ve hizmetler ($F(4,345)=1,47$, $p>.05$). Görüldüğü gibi öğrencilerin sekiz eğitim alanını seçmeyi düşünme derecelerine göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar ölçeğinden aldıkları puanlar arasındaki farklılıklara bakıldığında sadece mühendislik üretim ve yapı alanında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. *Mühendislik* alanlarıyla ilgili elde edilen farkın kaynağına bakıldığında ise mühendislik alanını seçmeyi düşünmeyen öğrencilerin mesleki akılcı olmayan puanları bu alanı seçmeyi düşünen ve kararsız olanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Tablo 4’de bu konudaki analiz sonuçları sunulmaktadır.

Tablo 4

Mühendislik, Üretim ve Yapı Alanını Seçmeyi Düşünen Öğrencilerin Mesleki Akılcı Olmayan İnanç Puanlarının İncelenmesi

Varyansın Kaynağı	Kareler		Kareler			Anlamlı fark
	Toplamı	sd	Ortalaması	F	p	
Gruplararası	3375,1866	4	843,791	4,88	0,001	1-3, 1-4, 1-5,
Gruplarıçi	59568,709	345	208,423			2-3, 2-4, 2-5
Toplam	62943,874	349				

Tablo 4’den de izleneceği gibi mühendislik, üretim ve yapı alanını seçme konusunda farklı düşünceleri olan öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları farklılık

göstermektedir. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla kullanılan post hoc LSD testine göre mühendislik, üretim ve yapı alanlarını seçmeyi planlama derecelerine göre gruplar arasında fark bulunmuştur. Bu farkların kaynakları Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5
Gruplar arası Farkı Gösteren LSD Testi sonuçları

	Kararsızım $\bar{x}= 92,36$	Düşünüyorum $\bar{x}= 91,53$	Kesinlikle Düşünüyorum $\bar{x}= 93,16$
Kesinlikle Düşünmüyorum $\bar{x}= 86,12$	LSD =6,24; p <0,01	LSD =5,49; p <0,006	LSD =7,04; p <0,001
Düşünmüyorum $\bar{x}= 85,79$	LSD =6,56; p <0,01	LSD =5,73; p <0,009	LSD =7,37; p <0,002

Tablo 5’te görüldüğü gibi mühendislik, üretim ve yapı alanlarını seçmeyi kesinlikle düşünmeyen ve düşünmeyen grup ile kararsızlar, düşünenler ve kesinlikle düşünenler arasında anlamlı farklar bulunmaktadır. Ortalamalara bakıldığında bu alanı seçmeyi planlamayanlar lehine fark olduğu görülmektedir.

Tartışma ve Yorum

Bu bölümde bağımsız değişkenlere göre öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarına yönelik bulguların tartışma ve yorumuna yer verilmiştir. *Cinsiyete* göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların değişip değişmediğini görmek için yapılan analiz sonucunda, erkek öğrencilerin mesleki akılcı olmayan inançlarının kadın öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgu Korkut-Owen ve Eraslan-Çapan (2017) ile Gati ve Saka (2001) tarafından lise öğrencileri ile yapılan çalışmaların bulgularıyla tutarlıdır. Öte yandan bu bulgu, lise öğrencilerinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha fazla meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlara sahip olduklarını gösteren bulgularla (Altıntaş, 2006; Kepir-Savoly ve Korkut-Owen, 2015) ve cinsiyetler arasında fark olmadığını gösteren bulgu ile (Kartol, 2013) çelişmektedir. Bu durum toplumumuzun özellikle erkek öğrencilerden mesleki anlamda yüksek beklentilerinin olması ile açıklanabilir.

Okul değişkenine göre farklı okullarda öğrenim gören öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarında fark olup olmadığına ilişkin yapılan analiz sonucunda okul türleri arasında fark olduğu, yüksek puanla öğrenci alan Anadolu Lisesi-2 öğrencilerinin mesleki akılcı olmayan inançlarının diğer okullarda (Mesleki ve Teknik Lise ve düşük puanla öğrenci

alan Anadolu Lisesi-1) öğrenim gören öğrencilerden düşük bulunmuştur. Diğer bir deyişle, Mesleki ve Teknik Lise ve düşük puanla öğrenci alan Anadolu Lisesi-1 öğrencilerinin mesleki akılcı olmayan puanları daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu, Korkut-Owen ve Eraslan-Çapan (2017) tarafından yapılan çalışmada, yüksek puanla öğrenci alan Anadolu Lisesi öğrencilerinin mesleki akılcı olmayan puanlarının Meslek Lisesi ve diğer Anadolu Lisesi öğrencilerinin puanlarından düşük bulunmasıyla örtüşmektedir. Diğer çalışmalarda ise meslek lisesinde okuyan ya da mezun olan öğrencilerin (Kepir-Savoly ve Korkut-Owen, 2015), Anadolu Lisesi öğrencilerinin (Göller, 2010) meslek seçimine yönelik akılcı olmayan inançları diğer okullardaki öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur.

Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramına göre, bireylerin sosyo-ekonomik ve kültürel kaynakları onların kariyerle ilgili biliş ve inançlarını, dünyaya bakışını, kendisiyle ilgili gözlemlerini yorumlamasını ve beceri geliştirmesini etkilemektedir (Krumboltz ve Nichols, 1990). Sosyal ve ekonomik olarak dezavantajlı çevrede yetişkinler rol modeli olarak gençlere başarısız deneyimlerini yansıtarak kariyer tutumlarını aktarmaktadırlar. Böylece yetişkinlerin başarısız deneyimleri ve olumsuz kariyer inançları gençlerin kariyer karar vermede düşük öz-yeterlik düzeylerine katkıda bulunacak ve olumsuz kariyer inançlarının işleyişini güçlendirecektir. Bu konuda lise öğrencileriyle yapılan çalışmada, farklı sosyo-ekonomik grupların kariyer inanç kalıplarının farklılık gösterdiği görülmektedir. Düşük sosyo ekonomik düzeye sahip gruplarının kariyer inanç kalıplarının yüksek ses gruplarına göre daha olumsuz olduğu görülmüştür (Arulmani, Van Laar ve Easton, 2003).

Bu araştırmada mesleki akılcı olmayan inanç puanları düşük olan Anadolu Lisesi- 2 daha yüksek puanla öğrenci alan, daha az sayıda öğrenciye sahip olan ve şehrin merkezinde yer alan bir okul olması nedeniyle diğer okullardan farklılık göstermektedir. Bu nedenle Anadolu Lisesi-2'nin öğrencilerinin mesleki akılcı olmayan inançlarının daha düşük olması, öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin daha iyi olması nedeniyle daha çok olanağa sahip olmaları ve kendileri ve meslekler hakkında daha bilinçli olmaları, daha yüksek öz yeterliğe sahip olmaları ve mesleki gelişim görevlerinin farkında olmaları ile açıklanabilir. Öğrencilerin sosyoekonomik düzeylerinin onların akademik başarılarına, öğrencilerin kendilerine olan güvenine, öz saygılarına, gelişimlerine etkisi olan önemli bir etkidir. Ekonomik açıdan refah düzeyi yüksek olan ailede yetişen ergenlerin, benlik saygılarının yüksek, özgüvenli bireyler olduğu (Aslanargun, Bozkurt ve Sarıoğlu, 2016), kariyer inanç düşüncelerinin daha olumlu olduğu görülmektedir (Arulmani, Van Laar ve Easton, 2003).

Sınıf değişkenine göre farklı sınıflardaki öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançları arasında fark olup olmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizinde sınıflar arasında fark olduğu, 11. sınıf öğrencilerinin mesleki akılcı olmayan inançlarının dokuzuncu sınıf öğrencilerinden yüksek olduğu gözlenmiştir. Yapılan çalışmalarda öğrencilerin yaşları arttıkça meslek seçimi konusunda akılcı olmayan inançlarının azaldığı bulgulanırken (Anılan, Çemrek ve Anagün, 2008; Crites, 1973; Sampson ve diğerleri, 1996). Dokuzuncu sınıftaki öğrencilerin mesleki akılcı olmayan inançlarının diğer öğrencilere göre yüksek olduğunu bulgulayan (Akkoç, 2012) çalışmalar da vardır. Bu araştırmadan elde edilen bulgu diğer araştırmalar tarafından desteklenmemiştir. Yapılan araştırmalarda, öğrencilerde akılcı olmayan inançlarla sınav kaygısı arasında olumlu ilişki olduğu belirtilmektedir (Boyacıoğlu, 2010; Fasciani, 2015; Güler ve Çakır, 2013). Bu çalışmada veri toplarken 12. sınıf öğrencilerine ulaşamadığından en büyük sınıf 11. sınıf olarak değerlendirilmiştir. Lise öğrencilerinde sınıflar büyüdükçe kendini ve meslekleri tanıma, sağlıklı karar verme ve meslek seçimi bilinci artması gerektiğinden öğrencilerin mesleki akılcı olmayan inançlarında da azalma beklenmektedir. Ancak ülkemizde lise öğrencilerinde son sınıflara yaklaştıkça sınav kaygısıyla birlikte gelişim görevi olarak meslek seçimi baskısı da artmaktadır. Bu araştırmanın bulgusu 11. sınıfların diğer sınıflara göre daha çok gelecek kaygısı, üniversite kazanma kaygısı ve meslek edinerek kendini ispatlama kaygısı yaşadıkları için akılcı olmayan inançlara sahip olmaları şeklinde açıklanabilir. Bununla birlikte bu çalışmada incelenmeyen farklı değişkenlerin de bu sonuçlara neden olduğu söylenebilir.

Genel not ortalamasıyla belirlenen *akademik başarıya* göre öğrencilerin meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarında anlamlı fark bulunmamıştır. Yapılan bir çalışmada ergenlerin algılanan akademik başarıları ve akılcı olmayan inançları arasında ters yönlü ilişki olduğu, akademik başarı azaldıkça akılcı olmayan inançlarının arttığı bulunmuştur (Göller, 2010). Benzer şekilde Sangma ve Arulmani'nin (2013) lise öğrencileriyle yaptıkları bir çalışmada düşük akademik başarıları ve düşük kariyer hazırlığı olan öğrencilerin akılcı olmayan kariyer inançları da yüksek bulunmuştur. Ayrıca Göller'in (2010) çalışmasında öğrencilerin akademik başarı ile akılcı olmayan inançların aşırı kaygı ve mükemmeliyetçilik alt ölçeklerinde en yüksek ilişki olduğu görülmüştür. Bu çalışmada farklı akademik başarıları olan öğrencilerin mesleki akılcı olmayan inançlarında fark çıkmaması öğrencilerin de meslek seçimi konusunda benzer akılcı olmayan düşünceler içinde olmaları ile açıklanabilir. Şöyle ki; akademik başarıları düşük öğrencilerin kariyerlerine yönelik hazırlık yapmadıkları ve istedikleri bölümü kazanamayacakları düşüncelerinden, akademik başarıları yüksek olanlar ise

mükemmeliyetçilik ve aşırı kaygı yaşadıkları için istedikleri alanı kazanamayacaklarını düşünüyor olabilirler. Bu nedenle öğrencilerin akademik başarıları ve mesleki akılcı olmayan düşünce puanlarında fark çıkmamış olabilir.

Araştırmanın diğer sorusu ise *planlanan eğitim alanları* açısından öğrencilerin farklı (sekiz) eğitim alanını seçmeyi düşünmelerine göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarında fark olup olmadığına ilişkin yapılan tek yönlü varyans analizi sonucunda, sadece mühendislik üretim ve yapı alanında fark olduğu bulunmuştur. Onun dışındaki yedi eğitim alanlarını tercih eden öğrencilerin akılcı olmayan mesleki inanç puanlarında fark çıkmamıştır.

Mühendislik alanlarıyla ilgili elde edilen farkın kaynağına bakıldığında ise mühendislik alanını seçmeyi düşünmeyen öğrencilerin mesleki akılcı olmayan puanları bu alanı seçmeyi düşünen ve kararsız olanlara göre daha düşük olduğu görülmüştür. Mühendislik alanındaki meslekler, içerikleri gereği ülkemizde ve dünyada daha çok erkekler tarafından tercih edilen prestijli meslekler arasındadır (Davison, Jew ve Davenport, 2014; Kiwana, Kumar ve Randerson, 2011; National Science Foundation, 2016; Schelmetic, 2013). Nitekim son yıllarda ülkemizde üniversite öğrencileriyle yapılan çalışmalarda daha çok erkeklerin bu alana yöneldiklerine ilişkin bulguyu doğrulamaktadır (Korkut-Owen, Kelecioğlu ve Owen, 2014; Korkut-Owen ve Mutlu, 2016). Bu çalışmada cinsiyetlere göre bu alanın seçilmesinin değişip değişmediğine bakılmamışsa da yenilerde ortaöğretim öğrencileriyle yapılan bir çalışmada erkek öğrencilerin üçte iki oranında mühendislik alanlarını seçme eğilimlerinin olduğu saptamıştır (Eraslan-Çapan ve Korkut-Owen, 2017). Yapılan çalışmalarda ve bu çalışmada da erkeklerin daha çok akılcı olmayan mesleki düşüncelere sahip oldukları bulgularından (Korkut-Owen ve Eraslan-Çapan, 2017; Gati ve Saka, 2001) daha çok erkekler tarafından tercih edilen bu alandaki meslekleri seçmeyi düşünenlerin akılcı olmayan inançlara sahip olmaları anlaşılabilir. Eraslan Çapan ve Korkut Owen'ın (2017) yaptıkları çalışmada mühendislik alanını fen ve matematik derslerinin ağırlığı diğer liselere göre daha az olan Mesleki ve Teknik Lise öğrencilerinin tercih ettikleri görülmüştür. Dolayısıyla mesleki ve teknik ağırlıklı dersler alan öğrencilerin fen ve matematik ağırlıklı ders gerektiren bölümü tercih etmek istemeleri öğrencilerin kariyer seçimleri ile ilgili akılcı olmayan düşüncelere sahip olabilecekleri ile açıklanmıştır. Bu çalışmada bu tür bir analiz yapılmamakla birlikte mühendislik alanını kendi yeterlikleri ve seçtikleri mesleğin özellikleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan öğrencilerin seçebileceği ve bu öğrencilerin akılcı olmayan inançlarından dolayı sağlıklı karar vermekten çok ideallerine göre karar verdikleri şeklinde açıklanabilir. Ayrıca mühendislik alanını seçmede kararsız olanların da mesleki akılcı

olmayan inançlarının yüksek olduğu görülmektedir. Bacanlı'nın (2012) yaptığı araştırmada kariyer karar verme güçlüklerine ilişkin toplam varyansın % 30'unu akılcı olmayan kariyer inançlarının oluşturduğu, Hamamcı ve Esen Çoban'ın (2007) yaptığı araştırmada ise kariyer kararsızlığının %55'ini mesleki akılcı olmayan düşüncelerin oluşturduğu görülmektedir. Dolayısıyla mühendislik alanını seçmede kararsız olan öğrencilerin henüz kendilerini ve meslekleri yeterince tanımadıkları, akılcı olmayan düşüncelerinin fazla olması nedeniyle kararsız kalmış olabilirler.

Eğitim alanını tercih eden ya da etmeyen öğrencilerin akılcı olmayan inançlarında fark çıkmamıştır. Bu konuda yurtdışında yapılan bir araştırmaya göre, eğitim alanını seçen öğrencilerin akılcı olmayan inançlarının eğitim alanını seçmeyenlere göre daha düşük bulunmuştur (Kilk, 1997). Ülke çapında ortaöğretim öğrencileriyle yapılan bir çalışmada, bölüm tercihini kendi isteğine göre yapan ve rehberlik servisinin yönlendirmesiyle ilgi ve yeteneklerine göre yapan öğrencilerin eğitim alanında meslekler tercih ettiği belirtilmektedir (EBSAM, 2011). Eğitim fakültesi öğrencilerinin alanı seçme nedenleriyle ilgili yapılan çalışmalarda, öğrencilerin öğretmenliği seçme nedenleri arasında öğretmen olmayı istemeleri, üniversiteye giriş sınavında aldıkları puanın bu alana yetmesi, mezuniyet sonrası iş bulma olanağının yüksek olması, çalışma koşullarının rahatlığı ve kadınlara uygun olması yer almaktadır (Aksu, Demir, Daloğlu, Yıldırım ve Kiraz, 2010; Eret-Orhan ve Ok, 2014). Çalışma sonuçlarına bakıldığında öğrencilerin ilgileri ve öğretmenlik mesleğine ilişkin doğru gerekçelerle bu alanı seçtikleri görülmektedir. Tüm bu sonuçlar eğitim alanını seçen öğrencilerin bilinçli tercih yaptıklarının göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu çalışmadaki öğrencilerin de kendileri ve öğretmenlik mesleğinin özelliklerine göre bilinçli seçim yaptıkları, bu nedenle bu alanı tercih eden, tercih etmeyen ve kararsız olan öğrencilerin bilinçli tercih yaptıklarından akılcı olmayan düşüncelerinde fark çıkmıyor olabilir. Bu alanın diğer eğitim alanları arasında en fazla tanınanlardan olması da öğrencilerin bu konuda gerçekçi düşünmelerinin bir kaynağı olarak ele alınabilir.

İnsani bilimler ve sanat alanında yer alan dil, edebiyat, güzel sanatlar, müzik ve halk sanatları alanını tercih eden ya da etmeyen öğrencilerin mesleki akılcı olmayan inançlarında fark çıkmamıştır. Bu alanların seçimine ilişkin yapılan fazla çalışmaya rastlanmamıştır. Yapılan araştırmalarda müzik öğretmenliği öğrencilerinin bu alanı seçme nedenleri arasında ilk sıralarda müziğe olan yetenekleri, müzik sevgisi, idealindeki meslek olması, aile ve öğretmenlerin model alması gibi nedenler geldiği görülmüştür (Arslan, 2005; Tebiş, 2006). Bu sonuçlara dayanarak dil, güzel sanatlar, müzik ve halk sanatları gibi çoğu özel yetenek

gerektiren alanlara yönelik öğrencilerin bilinçli tercih yaptıkları için bu çalışmada akılcı olmayan inançlarında fark çıkmamış olabilir.

Sosyal bilimler, iş yönetimi ve hukuk alanlarını seçme düzeylerine göre öğrencilerin mesleki akılcı olmayan düşüncelerinde farklılık bulunmamıştır. Sosyal bilimler alanındaki mesleklerden olan psikolojik danışmanlık ve rehberlik bölümünü seçen öğrencilerin bu alanı kişilik özelliklerine ve ilgilerine uygun bir meslek olması ve empatik eğilimlerinin yüksek olması gerekçesiyle seçtikleri belirtilmektedir (Gülbahçe ve Özkurt, 2016). İktisadi ve İdari Bilimler alanını seçen öğrencilerin, iş güvencesi, meslek kazançları ve kariyer imkânı (Pekkaya ve Çolak, 2013), insan ilişkilerini öngören yönetici ile ilişkiler, yönetim ve başarı elde etmek (Pilavcı, 2007), düşük puanla girilebilen meslek olduğu (Gavcar, Bulut ve Karabulut, 2005) gerekçeleriyle bu alanı tercih ettikleri belirtilmektedir. Sağlık Yönetimi Bölümünü tercih eden öğrencilerin iş bulma kolaylığı, toplumsal saygınlık, bölümün topluma hizmet ve fayda açısından önemli olması ve kariyer fırsatları gerekçeleriyle tercih ettikleri, arkadaş-aile önerisinin ve üniversiteye yerleşememe korkusunun bu bölümü tercih etmeme nedeni olduğu anlaşılmaktadır (Öztürk ve İlman, 2015). Hukuk alanını seçen öğrencilerin, üniversite sınavında yüksek puan aldıkları, akademik başarılarının yüksek olduğu görülmektedir (Eret, 2013). Araştırma sonuçları bu alan altındaki meslekleri tercih eden öğrencilerin bu bölümleri mesleklerine ve kendi özelliklerine özgü özelliklere göre tercih ettiklerini göstermektedir. Bu çalışmada da öğrencilerin bu alandaki mesleklerin ve kendi özelliklerine göre tercih yaptıkları için akılcı olmayan düşüncelerinde fark çıkmamış olabilir.

İnsani bilimler ve sanat alanlarını seçme düzeylerine göre öğrencilerin mesleki akılcı olmayan düşüncelerinde farklılık bulunmamıştır. İnsani bilimler ve sanat alanını tercih etme nedenleri arasında, öğrencilerin biyolojiyi sevmeleri, kimyasal karışımlarla ilgilenmeleri (Özay-Köse ve Gül, 2016) gibi ilgilerinin etkisinin olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte Korkut-Owen ve Eraslan-Çapan (2017)'in yaptıkları çalışmada, İnsani bilimler ve sanat alanını tercih etme ve fen dersleri başarı değişkenine göre akılcı olmayan inançları değiştiğini göstermektedir. Söz konusu çalışmada bu alanını tercih etmek isteyen öğrencilerin fen derslerine ilgi duydukları ve akademik başarılarının yüksek olduğu ile görülmüştür. Bu çalışmada bu alanı seçen öğrencilerin akılcı olmayan inançlarında fark çıkmamasını, öğrencilerin kendileri ve meslekler hakkında farkındalıkları yüksek olduğu ve bilinçli tercih yapmaları ile açıklanabilir.

Ziraat, ormancılık, su ürünleri ve veterinerlik alanlarını seçme düzeylerine göre öğrencilerin mesleki akılcı olmayan düşüncelerinde farklılık bulunmamıştır. Bu alanı seçmeyi düşünen

öğrencilerin doğayı, hayvanları, bitkileri sevmesi, zaman ayırmayı tercih etmesi gerekmektedir. Eraslan-Çapan ve Korkut-Owen (2017) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinin en az tercih ettikleri alanın ziraat, ormancılık, su ürünleri ve veterinerlik olduğu görülmektedir. Aynı zamanda TÜİK'in (2016) istihdam oranlarına bakıldığında bu alandaki mesleklerin en az istihdam edilen meslekler olduğu belirtilmektedir. Bu nedenle öğrencilerin mesleğin özellikleri ve iş bulabilme kaygısıyla doğru seçimler yaptıkları için fark çıkmamış olabilir.

Sağlık ve sosyal hizmetler alanlarını seçme düzeylerine göre öğrencilerin mesleki akılcı olmayan düşüncelerinde farklılık bulunmamıştır. Yapılan çalışmalarda tıp fakültesini tercih eden öğrencilerin genellikle ilk tercihleri olduğu, akademik başarıları yüksek, hastalara yardım isteği, hekimliğin saygın meslek olduğunu düşünmeleri, tıbbı ilgi duymaları ve tıbbı yeteneği olduğunu düşünmeleri (Genç, Kaya ve Genç, 2007), fedakar oldukları, insanlara yardım etme istekleri, topluma fayda sağlama (Pilavcı, 2007), üniversite sınavında yüksek puan alma (Eret, 2013) gibi nedenlerle bu alanı tercih ettikleri görülmektedir. Hemşirelik bölümünü tercih eden öğrencilerin, iş bulma kolaylığı, insanlara yardım etmekten hoşlanma, başka meslek seçim şanslarının olmaması gibi nedenlerle tercih ettiklerini belirtmektedir (İnce ve Khorshid, 2015). Araştırma bulguları sağlık alanını tercih eden öğrencilerin mesleklerin ve kendi özelliklerine göre seçim yaptıkları, bu çalışmada bu alanı seçen öğrencilerin akılcı olmayan inançlarında fark çıkmamasını, öğrencilerin kendileri ve meslekler hakkında bilinçli olarak tercih yapmaları ile açıklanabilir. Sağlık alanlarının da en bilinen alanlardan olmasının gerçekçi inançlar geliştirmede payı olabilir.

Hizmetler alanlarını seçme düzeylerine göre öğrencilerin mesleki akılcı olmayan düşüncelerinde farklılık bulunmamıştır. Eraslan-Çapan ve Korkut-Owen (2017) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinin seçmeyi en az düşündükleri alanlardan birisinin hizmetler alanı olduğu bulunmuştur. Ülkemizde iş güvenliği konusundaki yeni yasal düzenlemelerle alandaki istihdam boşluğundan dolayı alana ilginin olduğu bilinmekle birlikte (memurlar.net, 2013) bu alan altındaki meslekleri öğrencilerin yeterince tanımıyor olmalarından tercih etmedikleri ve akılcı olmayan inançlarında da farklılık çıkmadığı söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada ortaöğretim öğrencilerinin, cinsiyetlerine, okullarına, sınıflarına, genel not ortalamalarına ve üniversitede seçmeyi düşündükleri eğitim alanına göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan görüşlerinin değişip değişmediği araştırılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre erkeklerin, kız öğrencilerden; 11. sınıf öğrencilerinin dokuzuncu sınıf öğrencilerden meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının daha fazla olduğu bulunmuştur. Okullar arasında da Anadolu Lisesi-2 öğrencilerinin mesleki akılcı olmayan inançlarının Mesleki ve Teknik Lise, Anadolu Lisesi-1 ve Sosyal Bilimler Lisesi öğrencilerinden düşük bulunmuştur. Akademik başarıya göre meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan görüşlerin değişmediği de saptanan bulgular arasındadır. Bu sonuçlara dayanarak erkek öğrencilerin ve 11. sınıfların mesleki akılcı olmayan düşüncelerinin yüksek çıkmasının nedenleri görüşme gibi farklı araştırma yöntemiyle araştırılabilir. Mesleki akılcı olmayan inançlara yönelik yapılan bu çalışmada örneklem seçimi seçkisiz yapılmadığı için bu araştırma sonuçlarının dikkatli yorumlanması gerekmektedir. Ayrıca benzer değişkenlerin seçkisiz örnekleme tekrarlanması sonuçların genellenebilirliği açısından önerilebilir. Mesleki akılcı olmayan inançlar kişilerin kendileri ve meslekler hakkında yanlış bilgilerden oluşabileceği için lise öğrencilerine yönelik kariyer psikolojik danışma hizmetleri verilebilir. Ayrıca okullar arasında mesleki akılcı olmayan düşüncelere yönelik farkın nedenlerine ilişkin de ayrıntılı bilgiler toplanabilir. Tüm okullarda mesleki akılcı olmayan düşüncelerin azaltılması için kariyer psikolojik danışma ve rehberliği alanında öğrencilerin kendilerini, meslekleri tanıtıcı bilgiler verilebilir. Mesleki karar verme becerilerine yönelik psiko-eğitsel gruplar yapılabilir.

Araştırmadan elde edilen diğer bir sonuç ise; öğrencilerin üniversitede seçmeyi düşündükleri eğitim alanına ilişkin akılcı olmayan inançlarında ise sadece mühendislik alanında fark bulunmuştur. Buna göre mühendislik alanını seçmeyi planlayanların ve kararsız olanların meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlarının, planlamayanlardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Öğrencilerin akılcı olmayan inançları meslekler hakkında yeterli bilgileri olmamaları ya da yanlış bilgilerinden kaynaklanabilir. Bu durumu önlemek için liselerde meslekler o mesleğin farklı alanlarında çalışan mühendisler getirilerek tanıtılabilir. Ayrıca çevredeki farklı mühendislik alanlarına geziler düzenlenebilir. Akılcı olmayan kariyer düşünceleri bireylerin gelecekleriyle ilgili sağlıklı kararlar vermelerini engellediğinden gelecekte mutsuz ya da işsiz bireylerin yetişmesine yol açabilmektedir. Bu nedenle seçimler yapılmadan önce önleyici kariyer rehberliği kapsamında öğrencilere kendilerini tanıma,

meslekleri tanıma, karar verme süreçleri hakkında bilgilendirme ve sınav kaygısını azaltmaya yönelik seminerler ve grup çalışmaları yapılarak akılcı olmayan kariyer düşüncelerinin azaltılmasına çalışılabilir.

Gelecek çalışmalarda konunun aile değişkenleri, kültürel yapı gibi farklı değişkenler ile çalışılabilir. Bunun yanı sıra yordama çalışmalarının yapılması da konunun daha ayrıntılı olarak anlaşılmasına yarayabilir.

Kaynaklar

- Akkoç, F. (2012). Lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıkları ile kariyer inançları arasındaki ilişki. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 49-70.
- Aksu, M., Demir, C. E, Daloğlu, A., Yıldırım, S.ve Kiraz, E. (2010). Who are the future teachers in Turkey. Characteristics of entering student teachers. *International Journal of Educational Development*, 30(1), 91-101.
- Altıntaş, G. (2006). *Liseli ergenlerin kişiler arası iletişim becerileri ile akılcı olmayan inançları arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Anılan, H., Çemrek, F. ve Anagün, Ş.S. (2008). Ortaöğretim öğrencilerinin meslek seçimi ve üniversite tercihlerine ilişkin görüşleri (Eskişehir örneği). *e-Journal of New World Sciences Academy*, 3 (2), 238-249.
- Arulmani, G., van Laar, D. & Easton, S. (2003). The influence of career beliefs and socio-economic status on the career decision-making of high school students in India *International Journal for Educational and Vocational Guidance* 3: 193. Kluwer Academic Publishers.
- Arslan, D.A. (2005). *Müzik öğretmen adaylarının, öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının incelenmesi*. <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/pdf> adresinden 15.04.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Aslanargun, E., Bozkurt, S. ve Sarıoğlu, S. (2016). Sosyo-ekonomik değişkenlerin öğrencilerin akademik başarısı üzerine etkileri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 214-234.
- Bacanlı, F. (2012). Kariyer karar verme güçlükleri ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 86-95.
- Boyacıoğlu, N. B. (2010). *Ergenlerde mantık dışı inançlar ve sınav kaygısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Brown, C. (2002). Career counseling practitioners: Reflections on theory, research, and practice. *Journal of Career Development*, 29 (2), 109-127.
- Büyüköztürk, Ş. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2015). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, (19. Baskı) Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Büyüköze-Kavas, A. (2011). *Sosyal Bilişsel Kariyer Kuramına dayalı bir kariyer kararsızlığı modelinin üniversite öğrencilerinde sınanması*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, ODTÜ, Ankara.
- Corbishley, M.A., & Yost, E.B. (1989). Psychological aspects of career counseling. *Journal of Career Development*, 16, 43-51.
- Crites, J. O. (1973). Career maturity. *NCME Measurement in Education*, 4(2). http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/search/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=ED077976&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED077976 adresinden 05 Eylül 2016 tarihinde erişilmiştir.
- Çivitçi, A. ve Çivitçi, N. (2009). İlköğretim öğrencilerinde algılanan sosyal beceri ve mantıkdışı inançlar. *Elementary Education Online*, 8(2), 415-424.
- Davison, M. L., Jew, G. B. ve Davenport, E. J. (2014). Patterns of SAT scores, Choice of STEM major, and gender, *Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 47(2) 118– 126. doi: 10.1177/0748175614522269.
- Demir, E., Saatcioğlu, Ö. ve İmrol, F. (2016). Uluslararası dergilerde yayımlanan eğitim araştırmalarının normallik varsayımları açısından incelenmesi, *Current Research in Education*, 2(3), 130-148. [Çevrim-içi, dergipark.ulakbim.gov.tr/crd/article/download/5000203572/5000176789] adresinden 30 Mart 2017 tarihinde erişilmiştir.
- Dryden W. (1979). Rational Emotive Therapy and its contribution to careers counselling. *British Journal of Guidance and Counseling*, 7(2), 181-187.
- Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi (EBSAM) (2011). *Öğrencilerin meslek seçimini etkileyen faktörler*. <http://www.egitimbirsen.org.tr/ebs/araştırma/ebsam18mesleksecimi.pdf> adresinden 14.04.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Ellis, A. (1995). *Cognitive and Constructive Psychotherapies: Theory*. New York: Springer.
- Eraslan Çapan, B. ve Korkut Owen, F. (2017). Ortaöğretim öğrencilerinin yönelmeyi düşündükleri eğitim alanları ve kariyer psikolojik danışmanlığı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16 (61), 551-568.
- Eret, E. (2013). *An assessment of pre-service teacher education in terms of preparing teacher candidates for teaching*. Unpublished Doctoral Thesis. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.
- Eret-Orhan, E. ve Ok, A. (2014). Öğretmenlik programlarını kimler tercih ediyor? Adayların giriş özellikleri ve öğretmenliğe yönelik tutumları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29(4), 75-92.

- Fasciani, M.L. (2015) *The interrelations between academic motivation, irrational beliefs, and test anxiety in predicting achievement among high school students*. Doctoral Thesis. St. John's University, New York, USA.
- Gati, I. & Saka, N. (2001). High school students' career-related decision-making difficulties. *Journal of Counseling and Development*, 79(3), 331-340.
- Gati, I., Krausz, M. & Osipow, S.H . (1996). A taxonomy of difficulties in career decision making. *Journal of Counseling Psychology*, 43 (4), 510-526.
- Gavcar, E., Bulut, Z. A. ve Karabulut, A.N. (2005). Öğrencilerin iktisadi ve idari bilimler fakültesini tercih nedenleri ve beklentileri (Muğla Üniversitesi Örneği). *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 21-39.
- Genç, G., Kaya, A. ve Genç, M. (2007). İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(14); 49-63.
- Göller, L. (2010). *Ergenlerin akılcı olmayan inançları ile depresyon-umutsuzluk düzeyleri ve algıladıkları akademik başarıları arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Güler, D. ve Çakır, G. (2013). Lise son sınıf öğrencilerinin sınav kaygısını yordayan değişkenlerin incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 82-94.
- Gülbağçe, A. ve Özkurt, S. (2016). Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık programını tercih edecek olan öğrencilerin empatik eğilim ve empatik becerilerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(1), 1-15.
- Hamamcı, Z. ve Çoban, A.E. (2007). Mesleki olgunluk ve mesleki kararsızlığın akılcı olmayan inançlarla ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 31-42.
- Johnstone, S. (2002). *An investigation of dysfunction althoughts and career indecision: Confusion, anxiety and conflict as contributors*. Master Thesis, University of Regina, Saskatchewan Canada.
- İnce, S. ve Khorshid, L. (2015). Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin belirlenmesi, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 18(3), 163-171.
- Kartol, A. (2013). *Lise son sınıf öğrencilerinin akılcı olmayan inançlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Kepir-Savoly, D. D. ve Korkut-Owen, F. (2015). Üniversite adaylarında meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançlar. *International Journal of Human Sciences*, 12(2), 820-836. doi= 10.14687/ijhs.v12i2.3357

- Kim, B., Lee, B.H., Hi, G., Lee, H.K. & Lee, S.M. (2015). Examining longitudinal relationships between dysfunctional career thoughts and career decision-making self-efficacy in school-to-work transition. *Journal of Career Development*, 42(6) 511-523.
- Kiwana, L., Kumar, .A. & Randerson, N. (2011). *An investigation into why the UK has the lowest proportion of female engineers in the EU*. <http://www.engineeringuk.com> adresinden 13 Mayıs 2016 tarihinde erişilmiştir
- Kleiman, T., Gati, I., Peterson, G., Sampson, J., Reardon, R. & Lenz, J. (2004). Dysfunctional thinking and difficulties in career decision making. *Journal of Career Assessment*, 12, 213-331.
- Korkut-Owen, F. ve Eraslan Çapan, B. (2017). Fen, teknoloji, matematik ve mühendislik alanlarını seçmeyi planlama: Meslek seçimine ilişkin düşünceler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Doi:10.16986/HUJE.2017032884.
- Korkut-Owen, F., Kelecioğlu, H. ve Owen, D. W. (2014). Cinsiyetlere göre üniversitelerdeki onbir yıllık eğilim: Kariyer danışmanlığı için doğurgular. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 794-813.
- Korkut-Owen, F. ve Mutlu, T. (2016). Türkiye’de fen bilimleri, teknoloji, mühendislik ve matematik alanlarının seçiminde cinsiyetler arası farklılıklar, *Yaşadıkça Eğitim*, 30 (2), 53-72.
- Kilk, K. L. (1997). *The relationship between dysfunctional career thoughts and choosing an academic major*. Doctoral Thesis, University of Northern, Colorado, USA.
- Krumboltz, J. D. (1994). The career beliefs inventory. *Journal of Counseling and Development*, 72(4), 424-428.
- Krumboltz, J. D., & Nichols, C. W. (1990). Integrating the social learning theory of career decision making. In W. B. Walsh & S. H. Osipow (Eds.), *Career counseling: Contemporary topics in vocational psychology* (pp. 159–192). Hillsdale, NJ: Erlbaum
- Memurlar.net (2013). *İş güvenliği uzmanı az, maaş yüksek*. <https://www.memurlar.net/haber/440325/is-guvenligi-uzmani-az-maas-yuksek.html> Adresinden 14.04.2017 tarihinde erişilmiştir.
- Mitchell, L. K., & Krumboltz, J. D. (1996). Krumboltz’s learning theory of career choice and counseling. In D. Brown and L. Brooks (Eds.), *Career choice and development* (3rd ed., pp. 233-280). San Francisco, CA: Jossey-Bass
- National Science Board (2016). Science and Engineering Indicators 2016. <https://www.nsf.gov/statistics/2016/nsb20161/uploads/1/nsb20161.pdf> adresinden 12 Şubat 2017 tarihinde erişilmiştir..
- Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) (2013). *Sürekli yayınlar* <http://osym.gov.tr/belge/1-128/sureli-yayinlar.html> adresinden 15.03.2017 tarihinde erişilmiştir.

- Özay-Köse, E. ve Gül, Ş (2016). Biyoloji temelli mesleklerin seçiminde biyolojiyi sevmenin etkisi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 140-152.
- Öztürk, Z. ve İlman, E. (2015). Sağlık yönetimi ve işletmeciliği bölümünde okuyan öğrencilerin bölümü tercih nedenleri ile beklenti ve motivasyon düzeyleri üzerine bir araştırma. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 71-93
- Pekkaya, M. ve Çolak, N. (2013). Üniversite öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin önem derecelerinin AHP ile belirlenmesi, *Bülent Ecevit Üniversitesi The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(2), 797-818.
- Peterson, G.W., Sampson, J. P., & Reardon, R. C. (1991). *Career development and services: A cognitive approach*. Pacific Grove, CA: Brooks/Cole.
- Pilavcı, D. (2007). *Bilgi çağında değişen kariyer anlayışı ve üniversite öğrencilerinin kariyer tercihlerini etkileyen faktörler üzerine bir uygulama*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Ü., Adana.
- Roll, T., & Arthur, N. (2002). Beliefs in career counselling. NATCON Papers. <http://contactpoint.ca/wp-content/uploads/2013/01/pdf-02-03.pdf> adresinden 19 Ocak 2017 tarihinde erişilmiştir.
- Sampson, J. P., Jr., Peterson, G.W., Lenz, J. G., Reardon, R. C. & Saunders, D. E. (1996). *Career Thoughts Inventory*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, Inc.
- Sampson, J. P., Peterson, G. W., Lenz, J. G., Reardon, R. C., & Saunders, D. E. (1998). The design and use of a measure of dysfunctional career thoughts among adults, college students, and high school students: The Career Thoughts Inventory. *Journal of Career Assessment*, 6(2), 115-134.
- Sangma, M. V. & Arulmani, G. (2013). Career preparation, career beliefs, and academic achievement motivation among high school students in Meghalaya. *Indian Journal of Career and Livelihood Planning*, 2(1), 37 – 47.
- Saunders, D.E., Peterson, G.W., Sampson, J.P. & Reardon, R.C. (2000). The contribution of depression and dysfunctional career thinking to career indecision. *Journal of Vocational Behavior*, 56, 288-298.
- Schelmetic, T. (2013). Where are America's women engineers? <http://news.thomasnet.com/IMT/2013/02/19/where-are-americas-women-engineers/> adresinden 14 Mart 2017 tarihinde erişilmiştir.
- Tebiş C. (2006). Türkiye'de müzik öğretmenliğine yönelme nedenleri. *Mehmet Akif Ersoy Eğitim Fakültesi Dergisi*, efd.mehmetakif.edu.tr/arsiv/aralik2006/sayi12/52-64.pdf
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2012). Hane halkı işgücü istatistikleri, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10817> adresinden 17 Şubat 2012 tarihinde erişilmiştir.

Yılmaz-Erdem, A. Y. ve Bilge, F. (2008). Lise öğrencileri için Meslek Seçimine İlişkin Akılcı Olmayan İnançlar Ölçeği'nin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 95-114.

Yalım Yaman, D. (2014). *A study on career indecision of 11th and 12th grade students: Testing gender, career beliefs, academic self efficacy and problem solving skills through path analysis*. Unpublished Doctoral Thesis. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi.

Extended Abstract

Introduction

Choosing among departments to study at university is one of the most important decisions in high school students' lives. Irrational career beliefs are one of the variables affecting this decision-making process. Irrational career beliefs are described as individuals' misperceptions of themselves, their profession, and career development process; their assumptions and behaviors resulting in self-destruction; their myths, private rules, and irrational beliefs; and nonfunctional cognition and career beliefs. Researchers assert that irrational career beliefs have an adverse effect on making career decisions; restricts the person from knowing about itself and careers; weakens indecisive individuals; makes individuals avoid solving problems related to career; and causes anxiety, delays and dependence on others. Researchers also define irrational career beliefs as one of the most important problems that the high school students encounter and state that many of them set off on a quest of more satisfying education and career after graduation.

Determination of irrational career beliefs in high school students may lead the way for them to make right decisions about their careers and overcome their irrational beliefs. The aim of this study was to determine whether their irrational career beliefs differed significantly in terms of gender, schools, grade levels, GPA, and the field that was planned to be studied in university.

Method

This investigation was conducted using survey method. The participants were composed of a total of 353 students from four different high schools, 175 of whom were female (49,6%), and 178 were male (50,4%). 69 participants (19,4%) were attending a vocational and technical high school. 129 students (36,5%) were at an Anatolian high school. 76 were (21,5%) at a different Anatolian high school. Lastly, 79 participants (22,6%) were enrolled to a Social Sciences high school. 88 students (24,9%) were at 9th grade level; 50 (14,2%) were at 10th;

and 215 (60,9%) were at 11th grade level. GPA of 27 students (8,4%) were 59 or below; 37 (11,6%) had a GPA between 60 and 69; 198 (60,3%) had a GPA between 70 and 84; and 67 (20,5%) had a GPA between 85 and 100. The data of this study were collected using the Scale for Irrational Beliefs in Career Choices and Personal Information Form. The resulting data were subjected to t test and one way ANOVA using SPSS 13.

Findings

Whether the irrational career beliefs differed significantly in terms of *gender* was tested using t-test, and a significant difference was determined ($t(351)= 4,07; p<.001$). When the mean scores were examined, it was observed that male students obtained higher scores from irrational career beliefs than female students.

One-way variance analysis was conducted in order to determine whether the students' irrational career beliefs differed significantly in terms of the *school* they studied at, and a significant difference was determined ($F(3,349)=2,58; p<0,05$). Post hoc LSD test showed that the significant differences were between Vocational and Technical High School and Anatolian L-2 High School; and between Anatolian L-1 High School and Anatolian L-2 High School. One-way variance analysis was conducted in order to determine whether the students' irrational career beliefs differed significantly in terms of *grade level*, and a significant difference was determined. Post hoc LSD test showed that the significant difference was between 9th graders and 11th graders. Students' irrational career beliefs didn't differed significantly in terms of their *GPA*s. Accordingly, it can be stated that students from different achievement groups had similar irrational career beliefs. Students' irrational career beliefs differed significantly in terms of the *field* that was planned to be studied in university just at engineering, production and construction field ($F(4,345) = 4,88, p<.001$). Those planning to choose engineering, production and construction field had higher irrational career beliefs when compared to those that had no plans and those who were indecisive.

It was determined that irrational career beliefs of male students were higher than female students in terms of *gender*. This finding was supported by findings of some studies while it was also contradicted with some studies. This situation can be explained by higher expectancy from especially male students in our society. As for the *school* variable, students at Anatolian L-2, which accepted students with higher scores, had lower irrational career belief scores than the students from other schools Vocational and technical high school and Anatolian L-1, which accepted students with relatively lower scores). This finding was supported by the

results of other studies. This situation can be explained by that students at Anatolian L-2 are more successful and have higher socio-economic levels; therefore, they have more opportunities; are aware of themselves and careers; have higher levels of self-efficacy; and are aware of professional development tasks. As for the *grade level* variable, it was determined that 11th graders had higher irrational career beliefs than 9th graders. This finding was supported by other studies. This situation can be explained by 11th graders' anxiety about future, university, and proving themselves. *Academic achievement* measured by GPA didn't cause a significant difference in participants' irrational career beliefs. This situation showed that the students from different achievement levels had similar irrational career beliefs. As for the *field* that was planned to be studied in university, only the irrational career beliefs of participants planning to study engineering, production and construction differed significantly. The scores of participants planning to study in other seven fields didn't differ significantly. The scores of students planning to study engineering were observed to be lower than those that had no plans and those who were indecisive. It can be stated that students with less information about the field of study and their own characteristics may choose engineering and these students may decide in accordance with their ideals due to their irrational career beliefs although no analysis related to this explanation wasn't conducted in this study. Moreover, it was observed that indecisive students had higher irrational career beliefs.

Irrational career beliefs may lead unhappy or unemployed individuals in the future since they prevent people from making sound decisions about their future. Therefore, irrational career beliefs of students should be tried to be reduced by informing students about knowing self, knowing professions, and decision making process and by providing seminars or workshops aiming at reducing test anxiety within the scope of preventive career guidance.